

PRIKAZI, IZVJEŠĆA

Primijenjena antropologija: potencijali i karijere, Marijana Belaj i Tihana Rubić, Hrvatsko etnološko društvo i Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 2024., 146 str.

Za početak, ova knjiga o primijenjenoj antropologiji zapravo se odnosi na primijenjenu etnologiju i kulturnu antropologiju. To je iznimno važan ključ za razumijevanje same knjige, njezine pozicije i važnosti u hrvatskoj humanistici. Već u prvom poglavlju izlaže se i raspravlja o pojmovima poput primijenjene, praktične, antropologije u praksi, zagararčke, akcijske, akademske i teorijske antropologije. Ti se pojmovi, doduše, ne koriste prvi put, no u knjizi se pokušava predstaviti i razmrsiti opseg, mijene i razlike u njihovu povijesnom, jezičnom i disciplinarnom kontekstu, prije svega kroz britansko-američke studije i literaturu, ali i kroz radove hrvatskih etnologa i kulturnih antropologa. Iako neki pristupi strogo razdvajaju primijenjenu i akademsku antropologiju, a drugi propituju gdje su segmenti primijenjene u akademskoj, autorice zastupaju tezu dvostrukog djelovanja i na tome temelje svoju definiciju: primijenjena antropologija, iz baze svojih (etnoloških i kulturnoantropoloških) znanja i vještina, potiče promjene i razvija rješenja za probleme ljudi, zajednica i organizacija, dok istovremeno svojim specifičnim uvidima doprinosi razvoju metoda i teorija za razumijevanje ljudskih iskustava, kultura i društava. Dva poglavlja – “Što je primijenjena antropologija?” te “Primijenjena antropologija u Hrvatskoj” – sažimaju literaturu, definicije, primjere, odnose, teme, tribine, konferencije, projekte i radove koji govore o procesu izgradnje *primjene* kao koncepta i aktivnosti, propitivanju i legitimiranju primijenjenosti etnoloških i kulturnoantropoloških znanja i vještina, njihovoj prepoznatljivosti i potencijalima. Prepoznatljivost primijene unutar struke, kao i u široj javnosti možda je najizrazitija u konzervatorskoj djelatnosti i u radu koji se odnosi na kulturnu baštinu, dok su potencijali – riječ koja je s pravom u naslovu knjige jer odlično opisuje njezin sadržaj – velika vrijednost koju autorice donose u svojim uvidima koji se temelje ne samo na istraživanju nego i na njihovim vlastitim višedestljetnim profesionalnim karijerama.

Marijana Belaj i Tihana Rubić profesorice su na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Baveći se istraživanjima u svojim užim disciplinarnim područjima (antropologija religije, antropologija obitelji i srodstva, ekonomska antropologija), osluškivanjem studentskih potreba i mišljenja te angažmanom u okviru strukovnog društva (Hrvatsko etnološko društvo) i studijskih programa, promišljale su odnos naše discipline s društvom u konstantnoj mijeni te nužnost aktivnog, dapače angažiranog pristupa prema članovima zajednica koje istražujemo. Važan

poticaj bio je anketno istraživanje o radnim karijerama alumna etnologije i kulturne antropologije provedeno 2015. godine, i to u okviru šireg projekta na Filozofskom fakultetu, financiranog iz Europskog socijalnog fonda, koji je istraživao usklađenost studijskih programa s potrebama tržišta rada. U poglavlju “Poslovi, vještine i znanja” predstavlja se provedeno anketno istraživanje i komentiraju rezultati. Autorice su također provele i kvalitativno istraživanje – intervju s desetak kolegica i kolega u različitim fazama profesionalnih karijera nakon završetka studija etnologije i kulturne antropologije, a koji su zaposleni u tzv. izvanakademske djelatnostima. Naime, najčešći smjer zapošljavanja u struci bio je na fakultetima, u muzejima ili konzervatorskim odjelima, u okviru javnih ustanova s relativno jasno zacrtanim mogućnostima karijere i napredovanja. Karijerni putevi koji se etnografski predstavljaju u knjizi odnose se na nešto drugo i drukčije – rad u civilnom sektoru, samostalne poduzetničke karijere u području kulturne baštine te konzultantske i suradničke karijere u korporativnom sektoru.

Fokus intervjuja nije samo na praćenju karijera, promjena poslova ili napredovanju pojedinaca nego i na njihovu viđenju, prepoznavanju i komentiranju znanja, vještina i kompetencija koje su usvojili tijekom studija, a koje primjenjuju na radnim mjestima koja gotovo nikad u sistematizacijama ne nose naziv magistar struke / diplomirani etnolog i kulturni antropolog. Širina znanja i istraživačka iskustva, komunikacijske vještine, senzibilitet za kulturnu raznolikost, multiperspektivnost, analitičko i kritičko razmišljanje, prilagodljivost situacijama, empatija, zahvaćanje širokog konteksta i fokus na čovjeka – sve su to prepoznate snage inherentne disciplini, koje se uče na studiju i ugrađuju u radne aktivnosti, bilo da se radi o kulturnim producentima, projektnim menadžerima, istraživačima tržišta i korisničkog iskustva, interkulturnim posrednicima ili konzultantima u području edukacije, marketinga ili organizacije. Vrlo zanimljiva tema koja se u knjizi obrađuje je i pitanje prevođenja formalnih termina naših znanja i vještina u one jasne i prepoznatljive na tržištu rada – primjerice, kako prevesti pojam “etnografsko istraživanje” u vokabular koji koriste bankarski i poduzetnički sektor? Autorice su ovdje ponudile vrlo dobar prilog, preveden s engleskog jezika, o “prijevodu antropologije za radno mjesto” (J. Studebaker 2023), koji će i studentima i svima nama omogućiti da svoja znanja i kompetencije vidimo u novom svjetlu.

Završno, u knjizi se predstavlja reformirani program studija na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju u Zagrebu, koji je ujedno i primjena rezultata istraživačkog projekta iz 2015. godine koji se ranije spominje. Novi studijski programi u velikoj mjeri potiču promišljanje, rad, istraživanja, angažman i učenje kroz *primjenu*, potvrđujući važan komplementarni odnos na kojemu autorice inzistiraju, između akademske i primijenjene etnologije i kulturne antropologije, koji se međusobno gradi. Zaokružujući ključne misli i uvide iz studije koja se temelji na desetogodišnjem praćenju i istraživanju, autorice se osvrću i na taj dio svojega posla kao na primijenjeno djelovanje u području visokoškolskog obrazovanja. Pristup temi, analiza građe, primjeri, sumiranja i primjenjive smjernice koje autorice daju kroz knjigu svakako su vrijedan doprinos struci i njezinoj akademskoj i izvanakademske prepoznatljivosti. Smatram da knjiga u tom smislu predstavlja temelj u disciplini na koji će se dalje nadograđivati znanja, komentari, ideje i kritike vezane uz primijenjenu antropologiju, ali da bi se to područje gradilo, nužno je imati postavljenu dobru podlogu.

Jednim je dijelom ova studija oslonjena i na naša disciplinarna bavljenja budućnošću. Na projektu *Kakve gradove želimo? Suvremene transformacije urbanih vizija, praksi i etika* (NextGenerationEU), čija je članica jedna od autorica, tema primjene urbanih istraživanja u rješavanju praktičnih problema česta je na projektnim sastancima kao i u razgovorima s našim suradnicima u istraživanim gradovima. Ova knjiga, između ostalog, pokazuje mogućnosti kvalitativnog, dubinskog i kontekstualnog istraživanja te primjene takvih rezultata u područjima urbanog razvoja, urbanog planiranja, urbane infrastrukture, razvoja održivih urbanih zajednica i gradova, urbane regeneracije, istraživanja urbanih zajednica u krizi, urbane neformalne ekonomije, urbano-ruralnih odnosa kao i građanske participacije i raznolikih oblika urbanog življenja. “Budućnost je imanentna primijenjenoj antropologiji, a ovom knjigom”, kažu autorice, “nastojimo potaknuti i promišljanja o budućnosti(ma) discipline”. Mišljenja sam da su u tome uvelike uspjele.

Valentina Gulin Zrnić

Zooživoti: antrozoologija i kritika kapitalocena, Suzana Marjanić,
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 2024., 467 str.

Knjiga *Zooživoti: antrozoologija i kritika kapitalocena* najnovije je autorsko djelo Suzane Marjanić. Na gotovo 470 stranica, knjiga je strukturirana u četiri velike cjeline s ukupno više od dvadeset poglavlja, a popraćena je bogatim slikovnim materijalom – ilustracijama, umjetničkim reprodukcijama te fotografijama performansa i izložbi, koje dodatno osnažuju argumentaciju i dokumentarnu vrijednost teksta. *Zooživoti* nisu izdvojeni projekt, već nastavak sustavnog i interdisciplinarnog istraživanja životinja, mita i performansa u kojem Marjanić kroz teorijsku i kulturološku optiku povezuje antropologiju, književnost i umjetnost s kritikom suvremenog društva. Autorica iza sebe ima bogat znanstveni i urednički opus: dosad je objavila sedam autorskih knjiga, među kojima ovdje treba izdvojiti *Cetera animantia: od etnozoologije do zooteike* (2022), za koju je primila i Godišnju nagradu “Milovan Gavazzi”, a koja prethodi ovoj knjizi.

Kao što sam ranije navela, knjiga je organizirana u četiri opsežne cjeline koje zajedno oblikuju panoramski pregled kulturnoanimalističkih i antrozooloških pitanja. Uvodne “Zooteorije” postavljaju teorijski okvir, upućujući na ključne pojmove animalistike, kritike kapitalocena i suvremenih etičkih pristupa odnosu čovjeka i ne-ljudskih životinja. Druga cjelina, “Zooživoti”, donosi razgranatu mrežu studija slučaja u kojima se prelamaju povijesni, kulturni i umjetnički prikazi životinja, od mitoloških predložaka do performansa i aktivističkih praksi. Treća cjelina, “Zooknjiga”, okuplja analize književnih djela i tekstualnih reprezentacija životinja, dok “Zoograd” tematizira urbane i kulturne prostore u kojima se odvija ljudsko–životinjsko suživljavanje. Time autorica nudi višeslojnu kulturnu kartografiju u kojoj životinje zauzimaju središnje mjesto.

U prvoj cjelini, “Zooteorije”, Marjanić otvara prostor za teorijsku artikulaciju kulturne i kritičke animalistike. Jasno osnažuje interdisciplinarnu liniju koja povezuje antropologiju, filozofiju, književnu teoriju i izvedbene studije. U tekstu o Nikoli Viskoviću autorica odaje priznanje pioniru domaće kulturne animalistike, čiji su interdisciplinarni uvidi